

MICHAŁ SIERBA

Białoruskie Towarzystwo Historyczne

Pieczęcie miast podlaskich z okresu przedrozbiorowego w zasobach Muzeum Narodowego w Warszawie

Słowa kluczowe: pieczęcie, Podlasie, epoka wczesnonowożytna, miasta, Muzeum Narodowe w Warszawie

Key words: seals, Podlasie, early modern era, towns, National Museum in Warsaw

Muzeum Narodowe w Warszawie [dalej: MNW] jest jedną z największych instytucji kultury w Polsce. Wśród bogatych zbiorów można odnaleźć kilka eksponatów o szczególnej wartości dla historyków interesujących się historią miast i mieszczaństwa dawnego Podlasia. W Gabinetcie Monet i Medali [dalej: GMM] znajduje się dziewięć odcisków pieczęci miast podlaskich z lat 1601–1790. Jest to kolekcja nieznana badaczom zajmującym się wczesnonowożytnym Podlasiem; nie została ona również uwzględniona w monumentalnej pracy Emundasa Rimšy *Pieczęcie miast Wielkiego Księstwa Litewskiego*¹.

1. Pieczęć miejska Bielska z 1789 r., MNW, GMM, sygn. 49541 MNW, <https://cyfrowe.mnw.art.pl/pl/zbiory/588044> (fragment)

Town seal Bielsk 1789. MNW, GMM, sygn. 49541 MNW, <https://cyfrowe.mnw.art.pl/pl/zbiory/588044> (excerpt)

Odciski pieczęci miast podlaskich z okresu wczesnonowożytnego są stosunkowo rzadkie, a ich opracowania i katalogi pozostają niekompletne². Najlepiej rozpoznane w odniesieniu do miast podlaskich są zasoby Muzeum Narodowego w Krakowie oraz zespół Archiwum Piłsudskich-Giniewiczków w Archiwum Głównym Akt Dawnych. Inne odciski pieczęci miast podlaskich z XVI–XVIII w. są rozsiane po licznych archiwach, muzeach i bibliotekach. Nigdy nie opisano ich w sposób kompleksowy.

2. Pieczęć miejska Kleszczel z 1790 r., MNW, GMM, 49618 MNW, <https://cyfrowe.mnw.art.pl/pl/zbiory/588121> (fragment)
Town seal Kleszczel 1790 r. MNW, GMM, 49618 MNW, <https://cyfrowe.mnw.art.pl/pl/zbiory/588121> (excerpt)

W GMM MNW znajduje się dziewięć odcisków pieczęci miast podlaskich z okresu wczesnonowożytnego. Ich zestawienie przedstawiono w poniższej tabeli.

Tabela 1. Odciski pieczętno miast podlaskich z epoki wczesnonowożytnej w zbiorach GMM MNW

Table 1. Seal Impressions of Podlasie Towns from the Early Modern Period in the GMM MNW Collections

Sygnatura	Miasto	Rok opieczętowanego dokumentu	Opis katalogowy	Wymiary (średnica)
49540 MNW	Białystok	1759	Okrągły odcisk pieczęci miasta Białegostoku. Na ozdobnym kartuszu pod koroną monogram [Jana] Klemensa Branickiego i Gryf. W otoku napis: PIECZEC MIASTA BIALEGOSTOKU MAGDEBURSKA I.K.M [MOPBKKNWK 1759 (?)].	68 mm
49541 MNW	Bielsk	1789	Owalny odcisk pieczęci miasta Bielska. Na barokowej tarczy żubr w prawo. W otoku napis: SIGILLUM .CIVITATIS [].	36,5 × 43 mm

49588/1 MNW	Goniądz	1780	Okragly odcisk pieczęci miasta Goniądza. Na ozdobnej tarczy niedźwiedź kroczący w prawo. W otoku napis nieczytelny [SILLOM CIVITATIS GONIODZIENSIS].	30 mm
49588/2 MNW	Goniądz	1780	Okragly odcisk pieczęci sądów wójtowskich miasta Goniądza. Nieczytelny odcisk.	26 mm
49618 MNW	Kleszczele	1790	Okragly odcisk pieczęci miasta Kleszczele. Tarcza, którą podtrzymują dwa lwy, z barankiem zwróconym w prawo z chorągiewką. Nad tarczą hełm z dwiema chorągiewkami. W otoku napis nieczytelny. [SIGIL: NOBIL: MAGISTRATUS: CIVIATIS: KLESZCZELE IN PALATINATU PODLACHIAE]	76 mm
49621 MNW	Knyszyn	1708	Okragly odcisk pieczęci miasta Knyszyna. Na tarczy zarys głowy wołu. W otoku napis nieczytelny. [SIGILLUM TATIS KNISZENSIS ANNO DNI 1708]	40,5 mm
49674 MNW	Łosice	1729	Okragly odcisk pieczęci miasta Łosic. Pod koroną w otoku z gałązek palmowych samica łosia zwrócona w prawo. W otoku napis nieczytelny.	37,5 mm
49690 MNW	Narew	1601	Okragly odcisk pieczęci miasta Narwi. W okragłym ozdobnym kartuszu baran kroczący w prawo. W otoku napis: SIGILLUM [M C]IVITATIS NARWE	35 mm
49785 MNW	Tykocin	1787	Owalny odcisk pieczęci miasta Tykocina. Na tarczy łeb żubra z rogami wysuniętymi poza tarczę. W otoku napis: +SIGILUM []MA: N[]TIKOCIN.	30,5 × 34 mm

Źródło: noty katalogowe autorstwa L. Ring umieszczone na stronie Cyfrowego Muzeum Narodowego w Warszawie, <https://cyfrowe.mnw.art.pl/>

3. Pieczęć miejska Łosic z 1729 r. MNW, GMM, 49674 MNW, <https://cyfrowe.mnw.art.pl/pl/zbiory/588175> (fragment)
Town seal Łosice 1729 MNW, GMM, 49674 MNW, <https://cyfrowe.mnw.art.pl/pl/zbiory/588175> (excerpt)

Wszystkie powyższe odciski pieczęci są obecnie udostępniane w internecie na stronie Cyfrowego Muzeum Narodowego w Warszawie. Wadą tej witryny jest to, że zdjęcia ukazują jedynie samą pieczęć, a nie całość dokumentu. MNW pozyskało te obiekty z kolekcji nieznanego szerzej dr. med. Witolda Żurakowskiego. Musiał on długo zbierać pieczęcie lub w jakiś inny sposób wejść w posiadanie tej kolekcji, ponieważ w 1926 r. przekazał do MNW prawie tysiąc obiektów³.

4. Pieczęć miejska Narwi z 1601 r., MNW, GMM, 49690 MNW, <https://cyfrowe.mnw.art.pl/pl/zbiory/588192> (fragment)
Town seal Narew 1601 MNW, GMM, 49690 MNW, <https://cyfrowe.mnw.art.pl/pl/zbiory/588192> (excerpt)

Wymienione w tabeli 1 dokumenty nie wyczerpują zasobów odcisków pieczęci instytucji i osób związanych z wczesnonowożytnym Podlasiem, znajdujących się w GMM MNW. Można tam odnaleźć m.in. po dwa odciski pieczęci sygnetowej starosty brańskiego Jana Dulskiego⁴ i starosty brańskiego Michała Hieronima Starzeńskiego⁵, po jednym odcisku pieczęci starosty brańskiego Stefana Stanisława Czarnieckiego⁶ i starosty drohickiego Jana Onufrego Ossolińskiego⁷, dwa odciski Komisji Porządkowej Cywilno-Wojskowej ziemi bielskiej⁸ i drohickiej⁹, jeden ziemi mielnickiej¹⁰, a także po jednym odcisku pieczęci Komisji Porządkowej dla każdej z trzech ziem (bielskiej, mielnickiej i drohickiej) województwa podlaskiego z 1794 r.¹¹

BIBLIOGRAFIA

Źródła

Muzeum Narodowe w Warszawie

Gabinet Monet i Medali, sygn. 49540 MNW, 49541 MNW, 49588/1 MNW, 49588/2 MNW, 49618 MNW, 49621 MNW, 49674 MNW, 49690 MNW, 49785 MNW, 49860 MNW, 49863 MNW, 49864 MNW, 49958 MNW, 68470 MNW, 68471 MNW, 68472 MNW, 68473 MNW, 68474 MNW, 68506 MNW, 68507 MNW, 68508 MNW, 68509 MNW, 68520 MNW

Archiwum, Dary, Spis 320/62

Opracowania

Gumowski M., *Herby miast polskich*, Warszawa 1960.

Rimša E., *Pieczenie miast Wielkiego Księstwa Litewskiego*, tłum. J. Sienkiewicz, Warszawa 2007.

Wittyg W., *Pieczenie miast dawnej Polski*, Kraków-Warszawa 1905.

PRZYPISY

¹ E. Rimša, *Pieczenie miast Wielkiego Księstwa Litewskiego*, tłum. J. Sienkiewicz, Warszawa 2007.

² Zob. m.in.: tamże; M. Gumowski, *Herby miast polskich*, Warszawa 1960; W. Wittyg, *Pieczenie miast dawnej Polski*, Kraków-Warszawa 1905.

³ Zob. Muzeum Narodowe w Warszawie [dalej: MNW], Archiwum, Dary, Spis 320/62, s. 141-144. Za zwrócenie uwagi na te wskazania bibliograficzne dziękuję Pani Monice Myszor-Cieciela i Panu Andrzejowi Romanowskiemu z MNW.

⁴ MNW, Gabinet Monet i Medali, sygn. 49958 MNW, 68506 MNW.

⁵ Tamże, sygn. 68508 MNW, 68509 MNW.

⁶ Tamże, sygn. 68507 MNW.

⁷ Tamże, sygn. 68520 MNW.

⁸ Tamże, sygn. 68470 MNW, 68471 MNW.

⁹ Tamże, sygn. 68472 MNW, 68473 MNW.

¹⁰ Tamże, sygn. 68474 MNW.

¹¹ Tamże, sygn. 49860 MNW, 49863 MNW, 49864 MNW.

**SEALS OF PODLASIE TOWNS FROM THE PRE-PARTITION PERIOD
IN THE COLLECTION OF THE NATIONAL MUSEUM IN WARSAW**

The article draws attention to an underused collection of seal impressions in the context of the pre-partition history of Podlasie cities, which are held in the collection of the National Museum in Warsaw in the Coin and Medal Cabinet. There are a total of nine 17th-18th century documents concerning the towns of Białystok, Bielsk, Goniądz, Kleszczele, Knyszyn, Łosice, Narew and Tykocin.